

B. Dembowski

"Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk (1800-1832). T. 1-9", Aleksander Kraushar, Kraków 1900-1911 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 2/1, 391-392

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Srodowiska, w których prowadzone są prace z zakresu historii filozofii średniowiecznej: Zakład Historii Filozofii KUL, Zakład Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej PAN, Katedra Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UW, Zakład Historii Nauki i Techniki PAN, Instytut Badań Literackich PAN.

**ALEKSANDER KRAUSHAR, TOWARZYSTWO WARSZAWSKIE
PRZYJACIÓŁ NAUK (1800—1832)**

NAUKOWA MONOGRAFIA HISTORYCZNA OSNUTA
NA ŹRÓDŁACH ARCHIWALNYCH, t. 1—9, KRAKÓW 1900—1911

Monografia Kraushara cytowana jest wielokrotnie w opracowanych przez Komitet Filozoficzny PAN-u dwóch tomach Bibliografii Filozofii Polskiej (Warszawa, 1955—1960). Bibliografia ta podaje bardzo obszerną listę autorów. Są wśród nich, prócz filozofów, uwzględnieni także pisarze, którzy w jakikolwiek sposób wyrażają refleksję filozoficzną, światopogląd, myśl etyczną, społeczną, czy polityczną. A że prawie wszyscy wybitni, wykształceni Polacy w latach 1800—1832 byli członkami (czynnimi, korespondującymi lub honorowymi) Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (TPN), lub utrzymywali z nim kontakt, więc zostali wymienieni w monografii Kraushara, a w konsekwencji zostali zacytowani w Bibliografii Filozofii Polskiej.

Kraushar w monografii swojej podaje wiele cennych danych biograficznych oraz liczne tytuły prac drukowanych i pozostawionych w rękopisach w archiwum TPN, a ponadto tytuły wszystkich odczytów wygłaszanych na posiedzeniach Towarzystwa. Jednak, ponieważ zwraca uwagę przede wszystkim na ogólną historię TPN, dlatego nie podkreśla i nie analizuje specjalnie poglądów filozoficznych.

Nic więc dziwnego, że na 33 nazwiska autorów wymienionych w Bibliografii Filozofii Polskiej z powołaniem się na monografię Kraushara w 24 przypadkach nie ma w niej żadnej wzmianki o twórczości filozoficznej. Są jednak cenne przyczynki do życiorysu i charakterystyki danych autorów, o których skądinąd wiemy, że w swoich pracach wypowiadali poglądy filozoficzne. W niektórych wypadkach zaznacza jednak Kraushar, że dany uczyony zajmował się filozofią. Znajdujemy w jego dziele między innymi następujące informacje:

1) Aniół Dowgird, prof. filozofii na Uniwersytecie Wileńskim, przysłał do TPN swoje rozprawy z logiki i teorii poznania (V, 228; VI 40)

2) Kajetan Garbiński, prof. matematyki na Uniwersytecie Warszawskim, prócz matematyki zajmował się i teorią prawdopodobieństwa (VI, 44, wzmiankowany ponadto dziewięć razy w VI, VII i VIII tomie)

3) Feliks Jaroński, prof. filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim, przesłał dla Towarzystwa książkę (czy rękopis?) „O filozofii” (II, 306)

4) Wzmianka, że w spuściźnie po wielokrotnie wspomnianym H. Kołłątaju są rękopisy o treści filozoficznej (VI, 472)

5) Podana w całości klasyfikacja nauk Józefa Łęskiego oraz jego poglądy estetyczne zawarte w sprawozdaniu z podróży naukowej do Paryża i Wiednia (II, 146—159; VI, 114—148)

6) Wielokrotnie wzmiankowany Stanisław Kostka Potocki — uwaga o metodologii historii i krytyce literackiej (II, 251; III, 203)

7) Patrycy Przeczytański, prof. matematyki, fizyki i filozofii w warszawskim kolegium pijarów, pracuje na polu logiki, wydaje podręcznik (III, 85, 100)

8) Adam Ignacy Zaballewicz — rozprawy z historii filozofii (filozofia starożytna w związku ze współczesnością) „O Sokratesie”, „O pedagogice u starożytnych” (IV, 318; V, 102)

9) Przytoczony w całości list młodego Bronisława Ferdynanda Trentowskiego z dnia 10. VIII. 1830 do Niemcewicza. W tym liście zaznacza się już styl i charakter późniejszej twórczości autora „Chowanny” (VII, 392—394)

Mamy ponadto przyczynek do dziejów metodologii prehistorii: korespondencję i nieco polemiki z Zorianem Dołęgą Chodakowskim (Adamem Czarnockim), potraktowane wyczerpująco. Między innymi dwa listy Chodakowskiego do Staszica: 1) o pracy etnograficznej na Wołyniu (IV, 373—375), 2) z Moskwy o badaniach prehistorii Słowian (V, 455—457). Podany jest także opracowany przez Chodakowskiego program badań etnograficznych w terenie (IV, 238—240).

Ogólnie można stwierdzić, że monografia Kraushara jest cennym źródłem do poznania naukowej atmosfery epoki oraz danych bio- i bibliograficznych uczonych polskich w latach działalności TPN (1800—1832). Może naprowadzić na ślad ich twórczości filozoficznej, lecz prawie wcale nie daje informacji o samej treści wypowiedzi. Stosunkowo najbardziej wyczerpująco podane są materiały dotyczące Józefa Łęskiego, matematyka i astronoma.

B. Dembowski